سني ارداس سوامي ميري سرب کلا بن آئي ..
پرگٹ پئي سگلي جگ عنتر گر نانک کي وڍيايي ..

جندگیناما گرو نانک

(سبھ توں وڈی اتیہاسی جنم ساکھی)

باب-1 سال ۱ توں: جنم، بچپن اتے سکول

بالک نانک دا جنم

پاکستان وچّ لاہور شہر دے پچھم ول لگ پگ ۸۰ کلومیٹر دور ہے، شہر ننکانہ صاحب۔ جس دا پرانا ناں سی 'تلونڈی- رائے بھوئ' اج توں ساڈھے پنج سو سال پہلاں، اسے پنڈ وچّ ہی پتا مہتہ کالوتے ماتا ترپتا دی پوتر ککھّ توں اک بالک نے شنچھروار ویساکھ سدی ۳, سمت ۱۵۲٦ (مطابق ۱۵ اپریل سنّ ۱٤٦۹) Ô نوں جنم لیا۔ جدوں جنم ہویا پہر رات رہندی سی مطلب سویرے کوئی تنّ کو وجے دا وقت ہووےگا۔ رات چاننی سی۔

بچے دا ناں رکھیا گیا: نانک۔ کسے نوں کی پتہ سی کہ ایہہ بالک کلھ نوں بھارتی اپمہاندیپ دے جیون نوں وڈے پدھرتے پربھاوت کر دیویگا۔ اس نانک دی خوبی ایہہ سی کہ اس نے ڈنکے دی چوٹ تے دنیا نوں دسیا کہ ساری سرسٹی دا مول اک ہے۔ اس سدھانت نے پھر بھارتی سماج نوں وی وڈے پدھرتے پربھاوت کر دتا جدوں لوکائی نوں گیان ہو گیا کہ براہمن اتے شودر دوواں دا بیء اک ہی ہے۔ نانک نے سماج وچ پھیلے بھرم بھیداں اتے اگیانتا خلاف لہر وڈھّ دتی۔ اس کیہا کہ منکھی جیون نوں اتانہ چکن لئی قدرت دے ورتارے دی سمجھ ہونی ضروری ہے۔ کہ سرسٹی کرتے دی کھیڈ ہے اتے اس وچ ہؤمے ناں دے تتّ نوں پچھان کے پھر نام بھاوَ سرسٹی دے اصل مالک دی صفت صالاح کرکے منکھ سکھی ہو سکدا ہے۔ سدھانت وچوں سنیاس دے سنکلپ دی کھدّب خود کھنڈنا ہو گئی۔ گل کرت دی چلی۔دئیا دی چلی۔ پھر ونڈ کے کھان دی چلی۔گورو نانک نے ساری عمر دور دور تک پھر ترکے اس سچ دا ہوکا دتا۔ اجیہے چڑھدی کلھاں وچ چلن والے منکھ جس دی سرجنا گورو نانک نے کیتی

برہمنڈ دے رہبر دا گھرر تاں بہت پہلاں ہی سمارک بنا دتا گیا سی۔ کتے دنیا ایہہ ناں کہے کہ سکھ وی مورتی پوجک بن گئے نے۔ اتھے سکھاں نے گورو صاحب دی کوئی وی نشانی ناں سامبھی۔ ضرورت سی اتہاس سامبھن دی۔ اوہناں ویلیاں دی صرف کھوہی ہی بچی ہے۔ دھیان رہے، اتہاس تے فلاسفی دو وکھرے پہلو ہندے نے۔ مسلماناں نے محمد صاب دے ۱٤۰۰ سال پرانے گھر دیاں نیہاں اج تک سامبھیاں ہوئیاں نے ۔
Ì نانک شاہی سال جاں بابے دی عمر ہی 'باب' بھاوَ چیپٹر نن. ہے۔

Ô پر سکھ تاں بابے دا جنم کتک پورنماشی نوں مناؤدے نے، اجیہا کیو؟

سبھ توں پرانیاں جنم ساکھیاں (سوڈھی مہروان، پراتن، بی-٤۰ آدی) وچّ جنم ویساکھ دا دتا ہویا ہے پر بھائی بالے والی جنم ساکھی مطابق گورو صاحب دا جنم کتک سدی پورنماسی سمت ۱۵۲٦ لکھیا ہے۔ اس جنم ساکھی وچّ دعویٰ کیتا ہے کہ ساکھی گورو انگد دیوَ جی نے بھائی بالے کولو پچھ پچھ لکھوائی۔ بالے والی ساکھی وچّ ایہہ وی دعویٰ کیتا ہے کہ بھائی بالا لما سماں گورو نانک دے ساتھی سن۔ جدوں کہ مول سکھ اتہاس وچّ بھائی بالے دا کتے وی ذکر نہی۔ ناں ہی گورو گرنتھ صاحب وچّ تے ناں ہی بھائی گرداس دیاں واراں جاں دسم گرنتھ وچّ۔ بھائی گرداس نے تاں گورو نانک دے پرسدھ سکھاں دی فرست وی دتی ہے۔ پھر جنم ساکھی لکھن دی جو تاریخ دتی ہے ادوں تکّ بھائی لہنے تے گورو نانک دا میل ہویا ہی نہی سی ہویا۔ پھر جے گورو انگد پاتشاہ نے لکھوائی ہندی تاں اپنے جاں اپنے پروار بارے غلط جانکاری ناں لکھدے۔ اس جنم ساکھی وچّ بھائی لہنے دے پتا دا ناں وی کتے کتے غلط ملدا ہے۔ ودوان اس نتیجے تے پہنچے ہن کہ بالے والی جنم ساکھی گورو گھر دے دوکھی جنڈیالا گورو دے ہندال نرنجنیاں نے دسم پاتشاہ دے جیون کال دے نیڑے تیڑے مند بھاونا نال لکھائی سی۔ اس وچّ کتے کتے گورو صاحب دی پوتر شخصیت نوں نیوا دکھاؤن دی کوشش وی کیتی گئی ہے۔ اس جنم ساکھی وچّ ہندال نوں گورو نانک توں وی وڈا دسیا ہے۔ ۱۸وی صدی دے مشکل دور سمے اناں نرنجنیاں نے سکھاں نال دشمنی نبھائی سی تے ظالم مغلاں دا ساتھ دتا سی۔

نرنجنیاں نے چلاکی ایہہ کیتی کہ جنم ساکھی دیاں انیکاں کاپیاں کڈھ دتیاں سن۔ اک موقعے سکھاں تے پابندی وی لگی ہوئی سی پر نرنجنیئے مگل سرکار دے پٹھو ہون کرکے ایہناں نوں کوئی دقت نہی سی۔ پرچارک سکھ تاں اس ویلے بھگوڑے ہو جنگلاں بیلیاں نوں کھسک گئے سن۔ اس موقعے پھر نرنجنیاں نے اس دوشت جنمساکھی دے اتارے خوب ویچے۔ جنڈیالا ہے وی سکھی دے دھرے امرتسر دے کول ہی۔ سو اس دوشت جنمساکھی دے اتارے اگانھ توں اگاہ ہندے گئے۔ پھر ۱۸وی صدی وچّ سکھی تے پابنندی ہون

>>>>>>>

مہتہ کالو اتے ماتا ترپتا پنڈت ہردیال نوں بچے دے درشن کرا رہے نے ۔ -پرانی پینٹنگ (بی:۴۰)

اس نوں نانک نے 'سکھ' دا نام دتا۔ گورو نانک دے نام دا سدھانت جھٹّ اک لہر بن گیا۔ دو صدیاں دے وچ ہی تری بھارت وچ گورو نانک دے نام دا سکہ وی ڈھل گیا۔ اج بھاوے بہتے بھارتی اپنے آپ نوں سکھ ناں اکھواؤدے ہون پر ہر کسے نوں پتہ ضرور چل چکیا ہے کہ محمد، برہما، وشنوں، مہیش، بدھ، مہانویر توں اتے وی کوئی ہستی ہیگی آ جس نے اناں نوں وی پیدا کیتا سی۔ دنیاوی اصول ہے کہ ہر چنگی چیز دی ورودھتا تاں ہندی ہی ہے۔ جس کارن نانک دا سدھانت وی اج ایسے پڑائ جاں مرحلے تھاننی لنگھ رہا ہے۔ انج نانک دا نام لین والے اج دنیا دے ہر کونے تک پہنچ چکے نے۔

جنمساکھی وچ آؤدا ہے کہ جدوں نانک کولوں اس دا ناں پچھیا جاندا سی تاں اوہ کہندے سن کہ میں 'نانک نرنکاری' اس ایکے دا شدائی جو سارے برہمنڈ دا مالک ہے۔ ایہو جہے منکھتاوادی، نہی سرسٹیوادی پیغمبر دی جدوں گل چلے تاں انوں نرا نانک کیوں کہیئے؟ اوہ ساڈا پیارا سری گورو نانک پاتشاہ پاتشاہاں دا پاتشاہ۔ آؤ اس دے الوکک جیون تے اک نکی نمانی جہی جھات ماریئے۔

گل جنم دی چل رہی سی۔ خیر سمجھن والے تاں سمجھ رہے سن کہ کوئی ادتی بال پیدا ہویا ہے۔ بالک نانک دے جنم لین تے دائی دولتاں نے دہائی دے دتی سی:

"بھینو میرے ہتھی سیکڑیں بچے جمے آں۔ پر جرم ویلے ایہہ بچہ کجھ وکھرا ہی سی۔ جرم ویلے بچے روندے نے۔ پر ایہہ تاں ایؤ لگا جویں کوئی دانا بندہ، بیٹھی مجلس نوں سلام نمستے بلاؤدا ہووے۔ ہسن جہی آواز کڈھی اس جنم ویلے۔ رویا اکا ای نہی۔"

جچے-بچے بارے ایہہ وی مشہور ہو گیا کہ ایہہ مست ہویا پیا رہندا ہے۔ ماں دودھ چونگھا دیوے تاں ٹھیک، ناں چونگھاوے تاں وی مست۔ کوئی چیک چہاڑا نہی۔ بالک دے جنم تے پتا کالو نے وڈی خوشی منائی تے لاگیاں نوں چیزاں، وستاں، کپڑے، نغد دے کے خوب پرسنّ کیتا۔

کیونکہ مہتہ کالو بیدی گوت دے ہندو کھتری سن۔ اناں نے جنم دیاں رسماں کرن لئی نووے دن ہردیال ناں دے پنڈت نوں گھر سدیا۔ بچے دا ناں رکھیا گیا، "نانک"۔ نانک نام ہندو تے مسلمان دوواں قوماں وچّ ہندا سی۔ اگے جا کے تسی پڑھوگے کہ جدوں گورو جی کولوں کوئی ناں پچھدا سی تاں اوہ اپنا ناں "نانک

پچھلے صفے توں

کرکے سکھ پرمپرا بند ہو گئی بھاوَ گرسکھاں نے خطرے کرکے گرپرب آدی منانے بند کر دتے۔ اپرنت مہاراجہ رنجیت سنگھ دے سمیں جدوں پرمپرا دوبارہ چالو ہوئی تاں سنگتاں نے بالے والی جنمساکھی وچّ دتی تاریک ہی منّ لئی۔ جس کرکے اج وی سنگتاں کتک پورنماسی نوں ہی گرپرب مناؤدیاں ہن۔ حالاں کہ سبھ توں پرانی جنم ساکھی وچّ ویساکھ ہی ہے تے دسم گورو تکّ سنگتاں ویساکھی نوں مہتو دندیاں آئیاں ہن۔ بھائی گرداس نے وی ویساکھ مہینے ہی منائے جان دی گلّ کیتی ہے۔ ستگورو رام داس دے پوترے سوڈھی مہروان نے وی جنم ویساکھ دا ہی لکھیا ہے۔ سو اجیہی غلط پرمپرا چل پئی ہے جنوں بدلنا مشکل ہو رہا ہے۔ پھر بالے والی جنم ساکھی وچّ گورو صاحب دے

جنم دے پرسنگ لکھن تے ضرورت توں کجھ زیادہ زور لا دتا ہے جو شکّ پیدا کردا ہے۔ودواناں نے ایہہ وی ویکھیاں ہے کہ بالے والی ساکھی وچّ کافی کجھ اس جنم ساکھی توں لیاں گیا ہے جس نوں اجکل ولیت والی جاں پراتن جنم ساکھی کیہا جاندا ہے جو کہ بالے والی جنم ساکھی توں پرانی ہے۔ ساریاں جنمساکھیاں نوں گھوکھن اپرنت بندہ ایسے نتیجے تے پہنچدا ہے کہ ایہناں جنمساکھیاں دی ماں وی سی۔ جو بچ ناں سکی۔ جہڑی سبھ توں پراتن جنم ساکھی ملدی ہے اوہ وی انگریزاں نے سامبھی سی اتے جدوں اناں نوں دسیا کہ کافی پرانا دستاویز لگدا ہے اوہ لنڈن لے گئے۔ جو اج تک اجائب گھر وچ سامبھی پئی ہے۔ بدقسمتی نال عامَ سکھ جنتا اتہاسک وستواں دی زیادہ قدر نہی کردی۔

بیدی-۱۲۰ نے اناں حالاتاں وچ دعویٰ کیتا ہے کہ بابا سری چند دا جنم کتک پورنماشی دا ہے اس کرکے گورو صاحب دا جنم وی اوسے طریق نوں منایا جانن لگا۔ایہہ وی ویچار دتا ہے کہ کیونکہ گورو نانک دے اصل جنم دن بھاوَ ویساکھ وچّ لوک اجے واڈھی ٹوکی توں وہلے نہی ہو پاؤدے سن اس کرکے بابے دے جنم تے رونقاں ناں ہو پاؤدیاں۔ پر بابا سری چند دا جنم دہاڑا دھوم دھام نال منایا جاندا۔ ہولی ہولی لوکی سری چند دے جنم دہاڑے نوں بابے دا گرپرب سمجھن لگّ گئے اتے ایہو پرمپرا پکی ہو گئی۔ اسیں بیدی دی اس گل نوں تصدیق نہی کردے۔سری چند دا جنم کتک پورنماشی دا نہی ہے سگوں بھادروں سدی نووی دا ہے۔

کرم سنگھ ہسٹوریئن نے لکھیا ہے کہ بالے والی جنمساکھی نے کتک پورنماشی جنم دن اس کرکے لکھیا کیونکہ ایہہ دن ہندال دے جنم دا سی۔ اس گل وچ سانوں دم لگدا ہے۔

۲۰ صدی دے سارے پرسدھ لکھاریاں نے جنم متی ویساکھ وچّ ہی منی ہے۔

جنم سبندھی آچکی غلط پرمپرا نوں ٹھیک کرن دا سبھ توں سوکھا طریقہ ایہہ ہے کہ جنم دن سال وچّ دو وار منا لیا جاوے بھاوَ ویساکھ سدی ۳ بھاوَ ۱۵ اپریل اتے کتک پرنماشی نوں وی۔ اس پرکار صرف دو چار سال دے عرصے وچّ ہی پرمپرا وچّ سدھار آ جائیگا۔ شرومنی کمیٹی نوں ایہہ پہل کرنی پویگی۔

(ایتھے سکھ سنگتاں نوں سچیت کرناں بندا ہے کہ ۱۸وی صدی والے حالات اج وی بنے ہوئے ہن۔ سکھ پرمپراواں نوں بدلن دیاں کوششاں زوراں تے ہن جو بھوکھ وچ پنتھ لئی مصیبتاں بننگیاں۔)

نرنکاری" ہی دسدے سن۔ کیہا جاندا ہے کہ ہردیال نے جدوں دولتاں دائی دیاں گلاں سنیاں تے ٹیوا بھاوَ جنم پتری تیار کیتی تاں اس نے بھوکھبانی کر دتی سی کہ ایہہ کوئی پیر-پیگمبر جنمیا ہے۔

نانک توں ٥ سال وڈی اوہناں دی اک بھین وی سی۔ جس دا ناں سی "نانکی"۔ اتہاس وچّ ایہناں دا ناں بے بے نانکی مشہور ہے۔ بے بے نانکی نے اپنے ویرے نال کھیڈدیاں ملدیاں اناں نوں پچھان لیاں سی کہ ایہہ تاں کوئی ربی روح ہے۔ بھین دا اپنے بھرا لئی اتھاہ پیار سی۔ بالک نانک نوں ربی روح پچھانن والے دوجے سن رائے بلارÑ, جو تلونڈی دے مالک سن۔

کتے پکھو مہتہ کالو عرف کلیان داس پٹواری سن جو اسے ہی پنڈ دے جگیردار رائے بلار کول کاردار سن۔ اج دی بولی انوسار پربندھک بھاوَ منیجر سن۔ رائے بلار کئی پنڈاں دے مالک سن۔ مہتہ کالو ہی سارا زمیناں جائداداں تے معاملے دا حساب کتاب رکھدے سن۔ پنڈ تے علاقے وچّ مہتہ جی دا خاصہ رعب تے اثر سی۔ مہتہ کالو، مہتہ شیورام دے پتر تے شیورام نرائن داس دے پتر سن۔ گورو صاحب دی دادی دا ناں ماتا بنارسی سی۔ گورو صاحب دا اک چاچا وی سی جس دا لالو سی۔ تسی اگے پڑھوگے کہ رائے بلار تے مہتہ کالو دے وڈیرے پنڈ جامارائ اتے پٹھیونڈ نیڑے ترن تارن توں اٹھ کے تلونڈی وسے سن۔اوہنی دنی پنجاب دے کھتری پچھم والے پاسیو آؤن والے حملہ آور راجیاں دے اکثر دیوان جاں وزیر ہویا کردے سن۔ ایہہ بھارت دا اجیہا قبیلہ سی جہناں نوں فارسی بھاشا دا وی گیان ہندا سی۔ پردیسی راجا اتے بھارتی جنتا درمیان کھتری کڑی دا کم کردے سنÔ.

گورو نانک جی داں نانکا پنڈ سی 'ڈیرہ چاہل' جو اج

کھارا بکھارا ازبیک
بالی ابالی ایران
مانگٹ مانگٹ ازبیک
رندھاوا اردھا -بل
(ردھابلوالا) ایران
سمرا ثمر کند ازبیکِ
ستان
باجوا ازربا -اجان ایران
گلّ گلان ایران
بصرہ بصرہ عراق
جنجوآ زنزن ایران
کونڑ کونر اپھگاںِ
.کمبوج کمبوڈی
کمبوڈیا
ترکھان تورکھان شاہی
افسر ایران
چھینا چینا چین
(یوٹیوب ویکھو)
چہار ماہل ، ماہل، ایران
اشٹ اجبیک اٹوال
اشٹوال
کنگ افغان کنگ
سائکھن ایران سیکھوں
کافور افغان کپور
ججی افغان جیجی
ہیر ایران ہیر
نلندا بھارت نندہ
گندھار بھارت گاندھی
سندھو سندھ پاکستان
مٹھاڑو متھرا بھارت
TO SEE BACKGROUND OF MORE PUNJABI CASTSES PLEASE SEE:

https://jindaginama.com/pbi-sub-caste-names-roots/

پنجابیاں دیاں گوتاں دے
ناں اوہناں علاقیاں توں ہن
جتھوں ایہناں دے
وڈھیرے پلائن/ہجرت کرکے
آئے سن
جات/ گوت دا ناں ١. مول
.علاقہ شہر جاں قبیلہ ٢
ملک جس وچ ایہہ واقعہ
.ہے اتے ناں کوے وگڑیا ٣
کھتری کھتریٹا ایران بیدی
بدگیس- صوبہ افغان.
(عراق، ایران وچ بائدی
(قبیلہ وی
ترہن تہران ایران بھلا بالا
(بالا-بلکوالا) بلکّ افغان
سوڈھی سوگھدھی
/ تجیکستان
ایران دھوان دھماوند ایران
ککڑ کاکڑ افغان
کوہلی کوہیستان ایران
(کوہ=پہاڑ)
انند الونڈ ایران
سرنا شروان ازربائجان
دھیر دھیکر عراق
ساہنی اسپھا-ہانا ایران
(اسپھاہانی)
ووہرا بوکھتر تجیکستان
(پہلاں گوت دا ناں بوہکر
سی)
بھسین بدکشان ایران
(بدکشین)
چڈھا چرسدا افغان/پاک
البورز ابرول ایران
گھئی ندی ایران گھئی
کھرانا خراسان ایران /
افغان
چاہل چال افغان
بل بلکھ افغان
ہندل ہونّ ایران آدی (ہون
(دل+
کھنگورا اوکھنگرو ازبیک
اوساہن اوشنا - ویہہ ایران

ਫੁਟ ਨੋਟ

Ñ پاکستانی ودوان غلام مصطفے ڈوگر (ہربھجن براڑ دے دوست) دا دعوئ ہے کہ پٹھاناں وچ ناں بلار نہی، بلور ہندا ہے اتے اس کرکے رائے بلور لکھیا جاوے۔ اسیں سمجھدے ہاں سکھاں نے رائے بلار دی سکھشیئت نوں پچھلے ٤٠٠-٥٠٠ سالاں وچ ابھاریا ہے۔ سو اس عرصے تے آکے ناں وچ تبدیلی کرناں رائے بلار دی اتہاسک شخصیت نال زیادتی ہو ویگی۔ ایہہ وی سمبھاونا ہے کہ پنجاب وچ اودوں ناں بلار ہی چلدا ہووے۔

Ô گورو صاحبان دے وڈیرے ایران پاسیو ہی آئے سن

جاتپات دی پرنالی تے ڈونگھی سٹّ مارن والے گورو صاحب بیدی گوت دے کھتری پروار وچ جنمے۔ اج توں ٢٥٠٠ سال پہلاں ایران توں ہجرت کرکے پنجاب آیا قبیلہ ہی کھتری کہایا سی۔ جدوں ایہہ ہجرت ہوئی تاں بھارت وچ جات پات پرنالی جنم لے چکی سی۔ کیونکہ ایہہ حکمران قبیلہ سی اس کرکے براہمناں نے اناں نوں وی کشتریا درجہ دتا۔ ویکھو پنجابمونیٹر ڈاٹ کام ویبسائیٹ۔ پڑھ کے حیران ہووگے کہ جٹاں دے قبیلے جدوں پنجاب وچ آئے براہمناں نے ایہناں نوں وی پہلاں شودر شرینی وچ رکھیا سی۔

جنم ساکھی تے کم کرن دوران اس لکھاری نوں پنجاب دے بہتے قبیلیاں دے پچھوکڑ بارے بہت ہی دلچسپ جانکاری ہوئی کہ بہتے قبیلے پچھم وچوں ہی آؤدے ہن۔ جہڑے علاقے توں اوہ اٹھ کے آئے اوہو اوہناں دیاں گوتاں دے ناناں دے ادھار بنے۔ آہ سجے پاسے دتی سارنی تہاڈی اکھاں کھولھ دیویگی کہ کوے پنجابی لوک تاں دور دیساں توں ہجرت کرکے آئے لوکاں دی کھچڑی آ۔ اتھوں دی سمتل دھرتی اتے پانی دی بہلتا باہرلیاں دی کھچّ دا کارن بنی۔ زیادہتر ایہہ ہجرتاں اج توں ١٠٠٠ توں ٣٠٠٠ سال پہلاں ہوئیاں بھاوَ اسلام دے جنم توں پہلاں۔ ایران دا اتہاس پڑھن تے پتہ لگدا ہے کہ پنجاب ول ہجرتاں ادوں وی ہوئیاں جدوں ایران وچ کوئی چھوآ چھوت دی بیماری (تون ہیضہ آدی) پئی جاں کوئی ہور مصیبت آئی۔

کلھ لاہور شہر وچّ ہی آ گیا ہے۔ گورو صاحب دی نانی ماتا بھرائی سی تے نانا بھائی راما۔ چاہل پنڈ وچّ اج وی گرودوارہ بے بے نانکی موجود ہے۔

جدوں گورو نانک دا جنم ہویا ہندوستان دا بادشاہ بحلول اباراہیملودھیب ابراہیم (۱۴۵۱-۱۴۸۹ ای.) سی۔ یاد رہے اباراہیملودھیب ابراہیم خاندان دے بادشاہ بڑے فرقہ پرست گنے گئے ہن جو غیر-مسلماناں تے ظلم کریا کردے سن۔

---◈---

بالپن دیاں کھیڈاں اتے پچھانے جاناں

بابے نانک دا بچیاں نال کھیڈنا ملناں مشہور ہے۔ کھیڈ کھیڈ وچّ ہی بچیاں نال گیان دیاں گلاں کریا کردا سی۔ بابا بچپن وچّ ہی ساتھیاں واسطے سادھو مہاتما سی۔ جویں اوہنی دنیں رواج ہندا سی، سو جدوں بال ترنّ سال دا ہویاں تاں نانک دا بھدن (کیس کٹن دی رسم) کیتا گیا۔ سارے رستے ناطے تے شریکا برادری سدی گئی۔ وڈی خوشی کیتی گئی۔ (اگے تسی پڑھوگے کہ کوے بعد وچّ گورو صاحب ثابت صورتَ سادھو فقیراں والے بھیس وچّ رہندے سن اتے کرتارپور پہنچ کے گرستی بانا اختیار کیتا۔

پنج سال دی عمر تکّ پہنچدیاں پہنچدیاں بچیاں نال کیتیاں گلاں باتاں توں پنڈ وچّ مشہوری ہو چکی سی کہ ایہہ بالک سادھو روپ ہے۔ گھروں جو کوئی چیز وستوٗ باہرلے کے جانی، باہر ہی بھلّ آؤنی، گوا دینی جاں دوسرے بچیاں نوں دے دینی۔ بالک دی مشہوری راجا رائے بلار تکّ وی پہنچ چکی سی۔ گورو جی نے مکھ روپ وچّ نرنکار دے بھانے وچّ رہن دا اپدیش دتا سی پر بچپن ویلے سہج سبھاء کدی چمتکار ہو جاندے سن ۔

اک ویر بچے مٹی نال کھیڈدے ہوئے واہوا لبڑ گئے۔ بچے حلوائی بنے ہوئے سن۔ مٹی گارے دیاں وکھ وکھ مٹھائیاں دے نمونے بنائے ہوئے سن۔ کسے لڈو بنایا، کسے برفی، کسے جلیبی۔ کیہا جاندا کہ پھر بابے نے بالاں نوں حکم کر دتا کہ ہن ایہہ کھاؤ۔ مٹی دے اوہ نمونے سچ مچّ مٹھائیاں بن گئیاں۔ جو بچیاں سواد نال کھادھیاں۔ گلّ پنڈ وچّ اگّ دی طرحاں پھیل گئی۔ ننکانہ صاحب جس تھاں تے ایہہ چمتکار ہویا سی اوتھے اج گرودوارہ بال لیلا سبھائمان ہے۔

بعد وچّ رائے بلار نے گورو نانک دے کہن تے پھر اوتھے ڈونگھا ٹوبھا (چھپڑ) کھدوا دتا۔ ۱۸وی صدی وچّ پھر کوڑا مل نے پکا سروور بنا دتا جہڑا اج وی موجود ہے۔

---◈---

گورو جی دی پڑھائی

اس زمانے وچّ اج والی سکول پرنالی نہی سی ہندی۔ اودو وکھ وکھ مضمون دے ماہر اپنے گھریں سکھیا دندے سن۔ کتے کتے بادشاہ ولوں اوناں نوں مائک مدد آؤدی سی۔و ماپے جنس روپ وچّ کجھ ناں کجھ دندے۔ مندراں دے نال اکثر پاٹھشالا ہندی سی جتھے پنڈت ودیا پڑھاؤندے سن۔ مسلماناں دے سکول مدرسے کہاؤدے سن تے عموماً مسیت وچّ ہی لگیا کردے سن۔

گورو نانک دے بچپن ویلے ترنّ قسم دے سکول سن:

۱.لنڈے -جتھے پنجابی دی مڈھلی مہارنی، گنتی، پہاڑے تے زمین دی منتی، مڈھلا حساب بھاوَ جوڑ گھٹاؤ گنا تقسیم آدی سکھائے جاندے سن۔ پڑائی دا میڈئیم لنڈے ہندا سی۔ ایہہ گورمکھی پنجابی دا اوہ روپ ہے جس وچّ لگا ماتراں نہی لگائیاں جاندیاں۔ اج وی کتے کتے منیم لوک لنڈیاں وچّ وپاریاں دے کھاتے وہیاں لکھدے ہن۔ جویں لنڈیاں وچّ مول منتر کجھ اس طرحاں لکھیا جائیگا - ستنم کرت پرکھ نربھ نرور عقل مرت اجن س گرپرسد۔

۲.سنسکرت دے شاستراں دی پڑھائی - ایہہ شاردا (گورمکھی دا پہلا سروپ) ٹاکری جاں دیوناگری تے وچّ ہندی سی۔ اس کورس وچّ وید شاستر، جوتش آدی پڑھایا جاندا سی۔

۳.فارسی دی پڑھائی- اس وچّ شاہمکھی (اج کلھ دے اڑدو دی لپی) سکھائی جاندی سی۔ مادھئم فارسی ہندا سی۔ کرانکھانی، بھوگول، اتہاس، حساب آدی پڑھایا جاندا سی۔ دھیان رہے پنجاب دے گوانڈھ وچّ اک پاسے فارسی تے دوسرے پاسے سنسکرت سی۔

---◈---

کی گورو صاحب پڑے لکھے نہی سن؟

انگریز لکھاری میکالیپھ نے بہت سوہنا لکھیا ہے کہ پرانیاں جنمساکھیاں لکھن والیاں پھڑاں ماریاں ہوئیاں نے کہ گورو صاحب نوں سکول بھیجیا گیا پر اوہ تاں پاندھے نوں پڑھا واپس گھر پرط آیا۔ بھاوَ گورو صاحب پڑھے نہی سن۔ نرا اناں ہی نہی آریہ سماجیاں دے مکھی نے لکھیا ہے کہ گورو صاحب ان پڑھ سن۔ جدوں کہ سچائی ایہہ ہے گورو صاحب نے علاقے وچّ ملدی ہر تعلیم حاصل کیتی سی۔ میکالپھ نے اس بابت لکھیا ہے کہ:

۱. ویکھو جنم ساکھیاں والے آپ ہی مندے ہن کہ علاقے وچّ جتھے کتے وی سادھو سنت آؤدے سن بالک نانک پجّ کے اناں نوں سنن جاندا سی۔ کہن توں

مطلب کہ بالک وچّ گیان حاصل کرن دی وڈی جگیاسا سی۔

٢. ویکھو پھر گورو صاحب نے گورمکھی دی جھڑی پینتی لکھی ہے کی اوہ سکول گئے بغیر ہی بنا دتی؟ پھر اناں دیاں فارسی تے سنسکرت وچّ وی رچناواں ہن۔

٣. کھڈّ جنمساکھیاں وچّ ہی آیا ہے کہ ۷ سال دی عمر وچّ بالک پنڈت گوپال داس دے سکول گیا۔ پھر ۹ سال دی عمر وچّ پنڈت برج لال کول سنسکرت پڑھی تے ہندو شاستراں دا گیان حاصل کیتا تے پھر ١٣ سال دی عمر وچّ مولوی قطب الدین دے فارسی سکول وچّ داخل ہو۔ جے بھلا اناں پڑھن توں انکار کیتا ہندا تاں ساری سکولی ودیا توں کرناں سی۔ اوہ تاں باقائدہ اک سکول توں دوسرے سکول وچّ جاندے نے۔ فرق صرف ایناں ہے کہ کرتے دی کھیڈ نوں سمجھن والے دی سپیڈ ودھ جاندی ہے۔ اوہ چھیتی گلّ سمجھ جاندا ہے: "منے سرتِ ہووے منِ بدھ .. منے سگل بھون کی سدھِ .."

٤. خود صاحب دی بانی اس گلّ دی شاہدی بھردی ہے کہ گورو صاحب پچّ کے وچار وٹاندرا کرن وچّ بھاگ لیندے سن۔ سگوں اناں دا سارا جیون ہی آپ تھانئی تھانئی پچّ کے چرچہ وچّ جاندا ہے۔ اناں ہی نہی اناں اپنے سکھاں نوں سدھانت ہی دے دتا:- "جب لگُ دنیا رہیئے نانک کچھ سنیئے کچھ کہیئے .. بھالِ رہے ہم رہݨ ن پایا جیوتیا مرِ رہیئے .."

٥. گورو گرنتھ صاحب وچّ ٩٧٦ رچناواں گورو نانک صاحب دیاں ہن۔ جس وچّ اناں نے پنجابی، ہندی تے فارسی دے بھنڈار دا کھل کے اپیوگ کیتا ہے۔ اناں دیاں کئی تکاں تاں سارے انونڈے پنجاب وچّ محاورے دے طورتے ورتیاں جاندیاں ہن، جویں: "نانک دکھیا سبھ سنسار۔" "نانک نام چڑھدی کلھا۔" آدی۔

---◈---

بابے نے پاندھے نوں پڑھنے پایا

جنم ساکھیاں 'چ آؤدا ہے کہ رسماں ریتاں صدقہ بالک نانک نوں پنڈت گوپال داس دی پاٹھشالا وچّ ۷ سال دی عمرے ۷ مگھر سمت ١٥٣٣ نوں پڑھنے پایا گیا۔ پنڈت دی دکھناں وچّ پتا کالونے رواج انوسار

پتا جی بابا نانک نوں سکول داخل کراؤں سمیں- بی:٤٠

کیسر، سپاری، چاول تے کجھ نغدی دتی۔

پڑائی دی شروعات مہاجنی لنڈیاں دی مہارنی توں ہوئی جویں اج کلھ بچے ککا کبوتر، کھکھا خرگوش پڑھدے نے۔ اودوں ہندی سی: "سدھونانیا بیراکھڑی'- کویتا وچّ ہندی سی جس وچّ "اونم: سدھم۔ ایو انیے ری للی سدھونانیا۔" (گورو امرداس پاتشاہ دی اس لنڈے مہارنی دے ادھار تے بانی وی گورو گرنتھ صاحب وچّ درج ہے۔ "ایو انیے سبھ جگُ آیا کاکھے گھنئے کالُ بھیا .. ریری للی پاپ کمانے پڑِ اوگن گن ویسریا .. ١ من ایسا لیکھا توں کی پڑیا .. لیکھا دینا تیرے سرِ رہیا .. ١ رہاؤ .. سدھننگایئے سمرہِ ناہی ننے نہ تدھُ نامُ لئیا .."

جنم ساکھیاں توں ایہو لگدا ہے کہ بالک نانک نے دو سال اس مڈھلی سنسارک پڑھائی تے لائے۔ ہن تکّ پاندھے نوں سمجھ آچکی سی کہ نانک کوئی روحانی شخصیت ہے۔

ساکھیاں توں پتہ لگدا ہے کہ جدوں بالک نوں کیہا گیا کہ پڑھائی تے منّ لاؤ تاں نانک نے اس حساب کتاب والی ودیا نوں کیہا کہ ایہی سبھ کجھ نہی۔ منکھ دے ادھار دے سبندھ وچّ تاں ایہہ وئرتھ ہے۔ پاندھے نے سمجھاؤن دی کوشش کیتی کہ اس ودیا کرکے ہی وڈے وڈے عہدے ملدے ہن، اس توں روزگار وی چلدا ہے، آدی آدی۔ پاندھے نے کیہا ربّ دے بھگت بھکھے مردے نے۔ کوئی نہی اوناں نوں جاندا۔ پھر جناں نوں ربّ دا چتّ چیتا وی نہی ہندا پاتشاہیاں کردے نے، عیش لیندے نے۔

گورو صاحب نے پھر پاندھے نوں سمجھایاں کہ اجیہے عہدیاں دا کی فائدہ جس کرکے منّ تے پاپاں دا بھار ہووے تے انت ویلے پچھتاؤنا پوے۔ پاندھے نے پھر سوال کر دتا کہ ربّ ربّ کرن نال روٹی نہی ملدی۔ لگدا ہے پھر گورو صاحب نے 'حکم/رجا' والی ساری گلّ پاندھے نوں سمجھائی ہو ویگی۔ نام جپن جاں ربّ دی ہوند نوں دل وچّ رکھن دے فائدے گنائے ہونگے کہ:-

١. کہ حکم دی سمجھ آجان تے بندے نوں ہؤمے دی کارسیتانی سمجھ آجاندی ہے

٢. سبھ توں وڈا فائدہ کہ سانوں دکھاں تکلیفاں توں

مکتی مل جاندی ہے۔ منّ تے ہمیشاں کھیڑا رہندا ہے۔

٣.قدرتی دے کھیڈ دے راج ساڈے ساہمنے کھل جاندے ہن: دھرتی اکاس، دیپ لوء پتال سمجھ آ جاندی ہے۔ سارے بھوناں دا گیان ہو جاندا ہے۔

٤.سدھاں، پیراں، اوتاراں دے ہون دا راج ساڈے ساہمنے کھل جاندا ہے۔

٥.سریر دے بھید وی سانوں سمجھ آ جاندے نے۔

٦.سانوں صبر سنتوکھ مل جاندا ہے ۔ منّ دی تڑپھ مکّ جاندی ہے۔

٧.ہن تکّ حاصل ہوئے منکھی گیان دی جڑھ سانوں حاصل ہو جاندی ہے چاہے اوہ وید شاستر ہون جاں قرآن جاں شراء دی گلّ ہووے۔

٨.بندے دی سبھ تھائنی سماج وچّ عجت ہندی ہے۔

جتھے پاندھا گوپال داس دی پاٹھشالا سی اوتھے اج موجود ہے، گرودوارہ پٹی صاحب۔

٩.اوہنوں کم وچّ مشکلاں نہیں آؤدیاں۔ اوہدے رستے وچّ رکاوٹاں مکّ جاندیاں نے۔

١٠.اوہ سچ دے راہ تے چلدا ہے۔ اتادِ.

پاندھے نے پھر اک دن جدوں لکھن پڑھن دی گلّ کیتی تاں گورو صاحب نے سمجھایا کہ جے لکھنا ہے تاں نام بھاؤ ربّ دی صفت صلاح ہی لکھو۔ باقی سبھ فضول ہے۔ جنم ساکھیاں وچّ آؤدا ہے کہ ہیٹھ لکھیا شبد وی اودوں پاندھے دے پرتھائ ہی اچاریا:

سریراگُ محلُ ١ جالِ موہُ گھسِ مسُ کرِ متِ کاگدُ کرِ سارُ .. بھاؤ قلم کرِ چتُ لیکھاری گر پچھ لکھ بیچار ک .. لکھ نامُ صلاح لکھ لکھ انتُ ن پاراوارُ .. ١ بابا ایہہ لیکھا لکھ جانُ .. جتھے لیکھا منگیئے تتھے ہوئِ سچا نیسانُ .. ١ رہاؤ .. جتھے ملہہ وڈیائیا صد خوسیا صد چاؤ .. تن مکھ ٹکے نکلہہ جن منِ سچا ناؤ .. کرمِ ملے تا پائیئے ناہی گلی واؤ دواؤ .. ٢ اکِ آوہِ اکِ جاہِ اٹھ رکھیئہہ ناوَ سلار .. اکِ اپائے منگتے اکنا وڈے دربار .. اگے گیا جانیئ ونُ ناوے ویکار .. ٣ بھے تیرے ڈرُ اگلا کھپ کھپِ چھجے دیہہ .. ناوَ جنا سلطان خان ہودے ڈٹھے کھیہہ .. نانک اٹھی چلیا سبھِ کوڑے تٹے نیہ .. ٤ ٦ (س.گ.گ.س -انگ ١٦)

مطلب (سنکھیپ وچّ) بندیا اپنا موہ ساڑ کے ایہدی سواہ دی سیاہی بنا۔ اپنی سوچ دے کاغذ اتے پیار روپی قلم نال اس پرماتما دی صفت صلاحَ لکھنی شروع کر دے۔ جتھے ربّ دیاں صفتاں چلدیاں اوتھے سدا خوشی تے کھیڑا رہندا ہے۔ اوہ سماج وچّ ستکارے جاندے ہن۔ نام وہونے کھیہہ 'چ رلدے ویکھے نے چاہے اوہ بادشاہ جاں بھاوے ہور عہدیدار وی ہون۔

سو اجیہی گلّ بات پاندھے نال چلدی رہندی سی، بالک دی۔ گورو رام داس پاتشاہ دے پوترے سوڈھی مہربان نے لکھیا ہے کہ بالک نانک دی سبھ تھائنی مشہوری ہو گئی سی کہ بالک دا دماغ اتّ دا تیز سی کہ ادھیاپک نوں اک ویر دا دتا سبق دہراؤنا نہیں سی پیندا۔ سکول دے دناں وچّ ہی گورو صاحب نے پھر پنجابی دی مہارنی تے گربانی رچی۔ جو گورو گرنتھ صاحب 'پٹی لکھی' دے سرلیکھ ہیٹھ انگ ٤٣٢ تے درج ہے۔ اس مہارنی توں صاف ظاہر ہندا ہے کہ پنجابی دی پینتی گورو صاحب دے ویلے نرا موجود ہی نہیں سی پڑھائی وی جاندی سی۔ پینتی دتی وی پھر پنجابی لہجے وچّ ہے: بھاوَ ککا، کھکھا، گگا۔ جے گورو صاحب دی مڈھلی پڑھائی ہندی وچّ ہندی تاں ایہہ لہجہ ہونا سی: کا، کھا، گا والا۔ پھر گورمکھی دا خاص اکھر 'ڑ' وی دتا۔ جو ہندی دی دیوناگری وچّ نہیں ہے۔ ایہہ وی ثابت ہندا ہے گورو انگد دیوَ نے لپی نوں گرسکھ ساہت لئی پرروانگی دتی تے پوری طرحاں وکست کر دتا۔ مہارنی دا نمونہ اس طرحاں ہے:-

ججے جانُ منگت جنُ جاچے لکھ چوراسی بھیکھ بھویا .. ایکو لیوے ایکو دیوے اورُ ن دوجا مے سنیا .. ١١ جھجھے جھورِ مرہُ کیا پرانی جو کچھ دینا سو دے رہیا .. دے دے ویکھے حکمُ چلائے جیو جیا کا رجقُ پیا ..

اتہاس توں پتہ چلدا ہے کہ پاندھا گوپال داس بالک نانک توں نرا پربھاوت ہی نہیں سی ہویاں سگوں مرید بن چکا سی۔ پرسدھ انگریزی لکھاری ڈنکن گرینلیس نے لکھیا ہے کہ نانک جہے ودیارتھی ادھیاپکاں واسطے بڑی مصیبت ہندے ہن۔ اک تاں اوہ روشن بدھ ہون کرکے ہر گلّ اک وار سنن تے یاد کر لیندے ہن تے دوسرا سوال بڑے کردے ہن۔ اوہ لکیر

دے فقیر نہی ہندے۔ پنڈت گوپال داس دے سکول دا سارا سلیبس بابا جی نے دو سال وچّ پورا کر لیا اتے پھر اگلے سکول وچّ پہنچ گیا۔ جنم ساکھیاں توں ایہہ اندازہ وی لگدا ہے کہ گورو صاحب اپنے ادھیاپک نوں کہہ دیا کردے سن کہ "ایہہ گلّ تاں تسی پہلاں ہی دسّ چکے ہو کوئی ہور دسو۔"

اونی دنی پتا کالو دی پھر پنڈت ہردیال نال ملاقات ہوئی۔ پنڈت جی بالک دی پرتبھا دی پنڈ وچّ چرچہ سن چکے سن۔ مہتہ کالو نے پنڈت نوں الاہما دتا کہ، "پنڈت جی تسی چنگا ٹیوا لایا؟ تسی تاں کہندے سی نانک دے سر تے کسے ویلے چھتر جھلیگا۔ آہ چنگا چھتر جھلن دے لچھن نے۔ ناں ایہنوں کھان دی پرواہ ناں پاؤن دی۔گھر جو وی چیزلے کے جاندا سبھ گوا گدراء آؤدے جاں پھر ونڈ ترنڈ دندے۔ انو سنگت ہی سادھو سنتاں دی چنگی لگدی ہے۔ فقیراں کول ہی ڈھکّ ڈھکّ بہندے۔"

جنم ساکھیاں انوسار پنڈت ہردیال نے کیہا کہ، "کالو تیرے کول نانک نوں ویکھن والی اکھ نہی۔ تینوں نہی احساس کہ تیرے گھر کسے مہان شخصیت نے جنم لیا ہے۔"

---◈---

بالک نانک داخل ہویا

پنڈت برج داس دے سکول وچ

اس سکول توں بابے نے ٤ سال سنسکرت تے ہندو دھارمک ساہت پڑیا۔ چی روحانی اوستھا دے کارن جدوں گورو صاحب گرنتھاں دا ارتھ کردے سن تاں پنڈت حیران ہو جاندے۔ بچیا نال کھیڈدے ہوئے گھر وچّ اک موقعے بالک نانک ادھیاپک دی ایکٹنگ کر رہا سی۔ اوہناں نے اپنی کسے کتاب جاں کاپی اتے رومالے واگو کوئی کپڑا پا کے سلوک پڑھنے شروع کر دتے۔ ماں ترپتا نے جدوں ایہہ گھٹنا دیکھی تاں وسمادت ہو اٹھی تے چپّ چپیتے پتی کالو نوں کیہا کہ ویکھو نانک کی کر رہا ہے۔ ماتا پتا نے نانک دا گیتا دے سپت سلوکی ادھیائے دا جدوں وکھیان سنیا تاں حیران رہِ گئے۔ اناں نوں بھروسہ نہی سی آ رہا کہ نانک جو ارتھ کر رہا ہے اوہ ٹھیک ہونگے۔ کیہا جاندا ہے کہ اگلے دن کالو پھر پنڈت برج داس کول پہنچے تے کیہا کہ ویکھو بالک نانک بھلا سچی مچی گیتا دے ارتھ ٹھیک کر رہا ہے؟ پنڈت برج داس نانک نں بلا کے اوہی سلوک تے ارتھ سنے تاں اناں فخر محسوس کیتا کہ اس دا ودیارتھی اچی ادھیاتمک گلّ سہج ہی دس رہا ہے۔

مہتہ کالو نوں تھوڑا احساس تاں ہو چکا سی اس دا پتر کوئی سدھارن پتر نہی ہے۔ گیتا دے ارتھ سن کے اس نوں چنگا لگا۔ پر پتا دی ایہو شکائت سی کہ نانک وہارک (مٹیریئلسٹ) نہی ہے۔ مہتہ جی کہندے سی کہ شاستراں دا گیان تاں سادھو سنتاں نوں وی ہندا ہے۔ سبھ منگدے پھردے آں۔ مہتہ جی دا سپنا تاں سی نانک نوں کسے اچّ عہدے تکّ پہنچان دا۔ کسے راجے دا وزیر، کوئی دیوان آدی بنے۔ گھٹو گھٹّ کسے ریاست دا کاردار تاں بنے۔

پنڈت براں دی وی مشکل ایہہ سی کہ نانک ہر گلّ دی جڑھ تے جاندا ہے۔ اک ویراں پڑھاؤدیاں نانک ودیارتھی نے ضدّ کیتی کہ ماسٹر جی 'اوم' لفظ دے ارتھ دسن۔ وقت پا کے پھر نانک نے اعلان کر دتا کہ نرا اوم لفظ تے زور دینا غلط ہے۔ اوم ہندو دھرم دا دھارمک چنہ ہے جس دا مطلب کوئی شکتی تے کوئی کجھ دسدا ہے۔ اصل وچ ایہہ چنہ ہے ساڈی چیتنتا (چھونسچوسنسس)۔ (جویں جیندے جیو بے سدھ چیزاں توں وکھرے ہن۔ جویں کیڑی ریت توں وکھری ہے۔ کیڑی سچیت ہے جدوں کہ مٹی جاں پتھر بے-سدھ ہن) گورو صاحب نے کیہا کہ دھارمک چنہ تاں اوہی بنے جو پرماتما دا سچا پرتیک ہووے۔ تاں ہی صاحب نے اوم دے نال ایکا لا دتا کہ ساری سرسٹی دے مول وچّ جو طاقت ہے، جو ساڈا جیاں دا بی ہے جس توں سبھ پرگٹ ہوئے ہن تے تیسرا گورو صاحب نے لکیر جاں 'کھار' کھچّ کے ساری سرسٹی دا پرتیک بنا دتا۔ کہ اک اوہ طاقت جاں سدھّ جاں چیتنتا جو ساری سرسٹی، سارے بھرمنڈ وچّ سمائی ہوئی ہے۔تے اوم دا بنا دتا (اک اونکار)۔

سماں پا کے گورو بابا پنڈت برج داس دے وکھیاناں توں اکن لگّ پئے۔ برجداس نے وی اوہناں نوں اگلی پوڑی تے پہنچن لئی پروان کر دتا (بھاوَ اپنے سکول توں پاس کر دتا)۔

جنمساکھی وچّ آؤدا ہے کہ ١٢ وریاں دی عمر وچّ جدوں مہتہ کالو نوں احساس ہو گیا کہ نانک پڑھائی لکھائی وچّ بہت چنٹ ہے تاں اس نے بابے نوں اک دن بی بیجن گھلّ دتا۔ بابے نے بی دین موقعے لاپروائی وکھائی تاں اس ویلے پتا نے پھر اپنے جدی پروہت ہردیال نوں الانما دتا کہ ایہہ بالک کاہدا ہشیار ہے؟ اس ویلے جو ہردیال نے جواب دتا اس توں ثابت ہندا ہے کہ بابا جی نوں کنے ہی ہندو دھارمک شاستر زبانی کنٹھ ہو گئے سن۔ جس وچّ چارے وید، چھ شاستر، ١٨ پران، گیتا تے ہور کئی سمرتیاں ۔

گورو نانک دی گرمکھی لپی دا موجودہ ترس یوگ حالَ ویکھو صفحہ ٢١٧ تے۔

---◈---

اگے مولوی کتبدین دے مدرسے وچّ

بابے نے لیا داخلہ

جنم ساکھیاں توں لگدا ہے کہ مولوی جی دا مدرسہ وی مہتہ کالو دے گھر دے نیڑے ہی سی۔ گورو صاحب دی تیز بدھی دی مشہوری سارے علاقے وچّ ہو چکی سی کہ ایہہ بالک اک واری جدوں کوئی گلّ سن لیندا ہے انوں یاد ہو جاندی ہے۔ مولوی جی وی اک طرحاں نال اڈیک ہی رہے سن کہ بالک نانک اوہدے مدرسے وچّ وی آوے۔ اودھر رائے بلار نے وی ایہو چاہیا سی کہ جے نانک فارسی سکھ لوے تاں اوہدی جگیر دا اگلا کاردار نانک ہی ہووے گا۔

پتا کالو نے کجھ نقد رپئیاں دی بھیٹ دین نال بالک نوں فارسی پڑھن لئی داخل کروایا۔ اودوں اجے اڑدو بھاشا دا جنم نہی سی ہویا۔ علاقے دی دفتری بھاشا فارسی ہی سی۔ سوڈھی مہروان نے لکھیا ہے کہ بابے نے پنجابی (ہندوی) سکھن اپرنت مسلمان بھاشاواں عربی فارسی تے ترکی سکھنیاں شروع کیتیاں۔

مولوی جی نے بالک نوں بس اک وار فارسی دی مہارنی پھٹی تے لکھ دتی بھاوَ پورنے پا دتے:-

الپھ، بے، پے، تے، ٹے، سے، جیم، چے، ہے، کھے۔دال، ڈال، جال، رے، اڑے، زے، زئے۔سین، شین، سواد، جواد، توئِ، جوئے۔این، گین، پھے، کاف، کاف، گاف
لام، میم، نون، واؤ، وڈی یہ، چھوٹی یہ۔ہے، ہے

اگلے دن جدوں دوبارہ پینتی لکھن یاد کرن دا ابھیاس مولوی جی نے ارمبھیا تاں گورو صاحب نے اناں نوں یاد دوا دتا کہ ایہہ تاں مولوی جی پہلاں ہی پڑھا چکے نے۔ مولوی جی نے پھر نانک کولوں پچھیا کہ کی تینوں یاد ہو گیا ہے۔ بابے نے ہاں کیتی۔ مولوی جی نے سبق سنیا۔ جویں بابے نے صحیح صحیح سبق سنا دتا تاں مولوی دی چیک نکل گئی، "سبحان یا ربلِ عالمین" (مطلب- واہگورو، واہگورو اے جگت دے مالک توں دھنّ ہیں) "کھدارا اس بالک دی اکل توں کمال دی دتی ہے۔ آہ ایتھے جھڑے چمنیاں دی بھیڑ بیٹھی ہوئی ہے اناں نوں کئی مہینے لگ جاندے نے انی کو پینتی یاد کرن وچّ۔"

انگریز لکھاری میکالپھ نے وی لکھیاں ہے کہ کیونکہ اناں دی کجھ اک بانی فارسی وچّ ہے تے اناں دی رچنا وچّ بہت سارے فارسی الپھاز ہن اس توں ثابت ہو جاندا ہے کہ گورو نانک نے فارسی دی پڑھائی تے وی چوکھا سماں لایا سی۔

جگت پرسدھ انگریز اتہاسکار الیگجینڈر کننگھم نے کجھ مسلمان لکھاریاں دا حوالہ دے کے لکھیا ہے کہ گورو صاحب دے گوانڈھ وچّ ہی اک مسلمان سید میر حسن ناں دا اولیا رہندا سی۔سید منیاں ہویا ودوان سی جو ہے تاں بڑا امیر سی پر اوہدے گھر اولاد نہی سی۔ کیہا جاندا ہے کہ اس دا وی بالک نانک نال وڈا سنیہ سی۔ فارسی دا پہلا اکھر الپھ جھڑا صرف اک ڈنڈی ہی ہندا ہے اس دا ڈونگھا مطلب جدوں گورو نانک نے میر حسن نوں دسیا تاں سید گورو دا مرید بن گیا۔ انگریز اتہاسکار نے لکھیا ہے کہ ساڈے جسو مسیح نے وی اپنے ادھیاپک نوں ۱۲ سال دی عمر وچّ اچمبھے وچّ پا دتا سی۔

سوڈھی مہروان نے لکھیا ہے کہ:

"تب ہندو مسلمان قاضی ملاں چ کوئی گورو بابے نانک جی پاس آوے تسُ دے تائنی گورو بابا نانک نسیہتِ دیوے، دین دے راہِ دی۔ جہان سبھ صفتِ لگا کرنے چ بڈّا خدائِ دا پیارا ہے نانک بیدی کالو بیدی دا پتر۔ گورو بابا نانکُ جی مسلمانی وچّ مسلماناں دی نشا کرے۔ ہندوی وچ ہندواں دی نشا کرے۔ سبھ لوک سنتوکھیا جائ۔ سبھ کوئی آکھے جے نانک جمدے ہی نو مہر خدائِ دی ہوئی ہے۔ ہندوی پارسی عربی تورکی گورو بابے نانک سبھ جبتِ (زبانی یاد کر لئے) کیئے۔"

اگے لکھیا ہے کہ مولوی کول پڑھن دے سالاں دے اخیر وچّ کجھ دن بابا مدرسے ناں گیا۔ چپّ کرکے بیٹھا جاں لما پیا رہے۔ پتا کالو نے مولوی نوں گھر سدیا کہ نانک چپّ چاپ پیا رہندا ہے، کسے نال کوئی گلّ بات نہی کردا۔ ملانے آ کے کجھ ٹونے ٹپانے کیتے۔ نانک دی باہ نوں تویت بدھا۔ لوکی وی اکٹھے ہو گئے جدوں مولوی دے بلاؤن تے وی نانک نے جواب ناں دتا۔ ملاں نوں اک ترکیب سجھی۔ تاں اس نے نانک نوں سمبودھن کرکے کیہا "نانک آ رل کے اس خدا دی استت کریئے جس دا تینوں ویراگ ہے۔ بول اس جگت دے پتا دی صفت صلاحَ وچّ دو لفظ۔" گورو صاحب نے پھر اکھاں کھولیاں تے مولوی ول آدر ستکار بھری نگاہ نال ویکھیا۔ مولوی نے اسیساں دی جھڑی لا دتی۔

"رکھ پیراں دی ہووے تؤ کوُ۔ کووتِ مرتجا علی دی ہووے تؤ کوُ۔ پناہ خدائِ دی... حق تالہ توں بخسیا ہے"

پھر گورو نانک نے فرمایا:

" یک عرض گپھتم پییس تو در گوس کن کرتار .. ہکا کبیر کریم تو بے عیب پرودگار .. ۱ دنیا مقامِ فانی

تحقیق دل دانی .. مم سر موئ عزرائیل گرپھتہ دل
ہیچ ن دانی .. ۱ رہاؤ .. جن پسر پدر برادراں کس نیس
دستنگیر .. آخر بئپھتم کس ن دارد چوں سود تکبیر
.. ۲ سب روز گستم در ہوا کردیم بدی خیال .. گاہے
ن نیکی کار کردم مم ^Øی چنی احوال .. ۳ بدبخت
ہم چُ بخیل غافل بینجر بے باک .. نانک بگوید جنُ ترا
تیرے چاکراں پا خاک .. ۱ ٤ (انگ ۷۲۱ سگگس)

نانک دی حلیمی بھری شاعری " تیرے چاکراں پا خاک " سن کے مولوی وسمادت ہو گیا۔ سبھ کجھ بھلّ بھلا کے ہتھ پھیلا کے منگیا کہ نانک توں تاں پہلاں ہی خدا دے نال اک مک ہے کجھ ساڈے تے وی مہر کر دے۔ تاں گورو صاحب نے کیہا کہ جو کجھ میرے ہتھ لگیگا اوہ سبھناں وچّ ونڈانگا۔ پھر ہر اک دے مونہو ایہو نکلیا "واہ خدا" "واہ نانک"۔

اس توں بعد پھر نانک مدرسے نہی گیا۔

---◈---

سکھ قوم نے گورو نانک دے ادھیاپکاں نال انصاف نہی کیتا

اک ربّ اک اوکار ساری سرسٹی دا سانجھا ہے۔ اوہ اس دھرتی دا ہے تے اوہ ہورناں دھرتیاں، سورج، چند تے ہور گرہیاں تے موجود جیون دا وی ربّ ہے۔ اوہ پنجابیاں دا ہے اوہ بنگالیاں، جاپانیاں، چینیاں، روسیاں، عرباں، پاکستانیاں، انگریزاں سبھ دا پرتپالک ہے۔ اوہ ہاتھی، شیر، کیڑی تے اتھوں تکّ ساڈے سریر اندر جو بیکٹیریا پل رہا ہے اس دا وی اوناں ہی ہے۔ اوہ ویل مچھی تے اک چھوٹی مچھی دا وی اوناں ہی ہے۔ اوہ سپّ دا وی تے ٹھوہے دا وی اوناں ہی ہے۔ اوہدے واسطے پنجاب وچّ وسن والے وی اونے ہی پیارے ہن جنے افریقہ وچّ وسن والے۔ کیونکہ اوہ سرب وپاپک ہے اوہ ہے۔

ایہہ گلّ سمجھن والی ہے کہ جدوں وی کوئی پیر پیغمبر اوتار اس دھرتی تے جنم لیندا ہے اوہ سرب وپاپک ربّ نال اک مک ہندا ہے۔اوہدے واسطے ساری سرسٹی اک سامان ہندی ہے۔

پھر پیغمبر جدو ہولی ہولی وڈا ہندا ہے تاں اس دی نگاہ آلے دوآلے جاندی ہے اسدا دھیان (پھوکس) اس علاقے اناں لوکاں ول ہندا ہے جناں نال اوہ گھریا ہندا ہے۔

ایہو کارن ہے جسو مسیح دے جیون نوں جے سمجھنا ہے تاں پھلستین دے خطے نوں سمجھنا پئیگا۔ حضرت محمد نوں جے سمجھنا ہے تاں توہانوں اس ویلے دا عرب سبھیاچار دے حالات جاں اتہاس نوں سمجھنا پویگا۔ پھر ویکھو گیتا وچّ بھگوان کرشن صرف بھارت دیس دے ادھار دی ہی گلّ کردا ہے۔

ساڈا کہن توں مطلب ہے کہ پیغمبر جس علاقے وچّ جمدا ہے لوکائی دا دباء اس دی شبداولی نوں اس علاقے تکّ سیمت کر دندی ہے۔ گورو صاحب دی بانی پڑھن توں پتہ لگدا ہے کہ اوہ ساری لوکائی دے ادھار دی گلّ کردا ہے پر جدوں پنجابی سبھیاچار دی گلّ آؤدی ہے تاں کدی کدی اس دے حق وچّ وی بول جاندا ہے۔ اس ویلے دے پھکرے لوکاں دے سبندھ وچّ جو لوکاں نوں پربھاوت کرن واسطے فارسی بول بول دسدے سن جویں اج کلھ کجھ لوک انگریزی بولدے نے، گورو صاحب نے کہہ ہی دتا، " گھرِ گھرِ میا سبھناں جیاں بولی اور تماری .."

صرف اینا ہی نہی گورو صاحب نے مردی جا رہی پنجابی دی لپی نوں 'گورمکھی' ناں دے کے سرجیت کیتا۔

سوال اٹھدا ہے گورو صاحب دے ساہمنے ایہہ ماحول کس نے سرجیا۔ ایہہ گورو صاحب دے ادھیاپک سن جناں گورو صاحب دے ساہمنے سارے حالات کھولھ کے رکھ دتے۔ اناں نے گورو صاحب ساہمنے ہندو مت دھارمک شاستراں رانہی کھولھ کے رکھ دتا۔ مسلمان ادھیاپکاں نے اسلام دی ساری واقفیت گورو صاحب اگے رکھ دتی۔ اناں حالاتاں دے مدے نظر سارا کجھ ویکھ چکھّ کے پھر گورو صاحب نے اپنا وکھرا رستہ اختیار کیتا۔ دنیا نوں اس بھگوان نال جوڑیا جہڑا ساری لوکائی دا ہے۔ جہڑا شودر دا وی اونا ہے جنا پنڈت دا، جاں مومن دا وی اوناں ہی جنا کافر دا۔ گورو نے پہلی وار لوکائی نوں اس ربّ نال جوڑیا جو اننت ہے۔

سو گورو صاحب اگے ماحول کس نے سرجیا سی؟

گورو صاحب نے اندازاً ۱۰ سال سکولاں 'چ لائے۔ کی کدی کسے سکھ جتھیبندی نے پنڈت گوپال داس دا ستکار کیتا ہے؟ کی کوئی اجیہی جتھیبندی، کوئی سکول، کوئی کالج ہے پنڈت برج داس دے ناں تے؟ کی اسیں ستکار دتا ہے مولوی قطب دین نوں؟

کی ایہہ ساڈا کٹڑواد نہی ہے؟

اسیں تاں مہتہ کالو نوں وی نہی بخشدے جس نے گورو صاحب دی ۳۰ سال تکّ پالنا پوسنا کیتی پڑھایا لکھایا۔ ماتا ترپتا وی سانوں یاد نہی۔ہاں کدی کدی بے بے نانکی نوں یاد کر لیندے آ۔ اسیں رائے بلار دے ناں تے کوئی سنستھا پنجاب وچّ چلدی نہی دیکھی۔

---◈---

حکومت نے عامل
(سر ویئر جو گرداؤری
کرکے معاملے دا حساب
کردے سن) رکھے ہندے
سن۔
جنم ساکھی وچّ آیا ہے
کہ دولت خاں
اباراہیملودھیب ابراہیم
دا ہی اک عامل سی جے
رام پلتا مول وسنیک
کھانپر، جس دی ڈیوٹی
لگی کہ اوہ تلونڈی رائے بھوئ دی زمین کچھے بھاوَ
گرداوری کرے کہ رائے بلار ٹھیک ٹھیک ہالہ دے رہا ہے
کہ نہی۔(کئی جنم ساکھیاں وچّ جے رام دی گوت اپل
دسی ہے جو غلط ہے۔ اوہ پلتا گوت دے کھتری سن۔)
ایہہ عامل لوک جتھے جاندے سن، قدرتی ہے کہ
اناں نوں رات وی اوتھے ہی گزارنی ہندی سی۔

رائے بلار نے جے رام کولو پچھیا کہ کی اوہ ویاہیا ہویا
ہے کہ کوارا ہے۔ جے رام نے ساری گلّ دسی کہ اوہ
کوارا ہے تے جات دا کھتری ہے۔ رائے بلار نے ہی پھر
مہتہ کالو نوں اپنے کول سدّ کے ویاہ دی گلّ اگے
توری۔ جنم ساکھی وچّ بڑا وستھار نال دتا ہے کویں
مہتہ کالو بیدی (گوت سہگل) نے شروع 'چ اس رشتے
دی مخالفت کیتی اکھے "ایہہ گلّ منڈے والیاں
ولوں چلنی چاہیدی ہے۔" جنم ساکھی 'چ آیا ہے کہ
جے رام ہری اپنا رسوئیاں جو کہ جات دا براہمن سی

گرودوارہ ڈیرہ چاہل (لاہور) بے بے نانکی دا جنم استھان۔ گورو صاحب دے

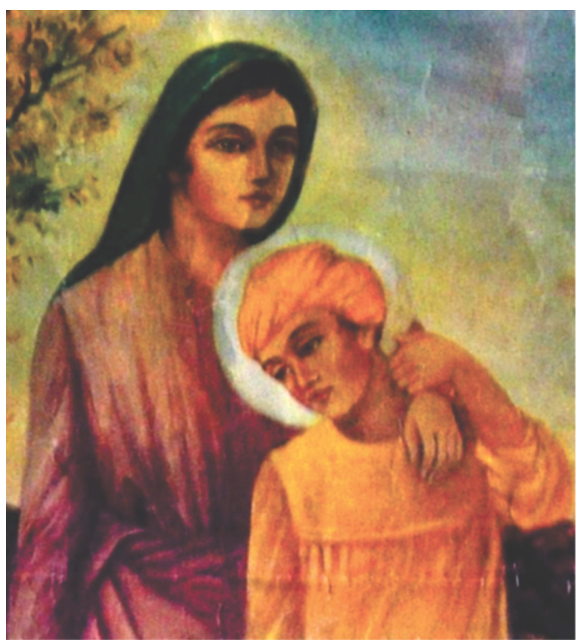

بے بے نانکی اتے بابا۔ اج کلھ بنی تصویر۔ کلاکار دا ناں پتہ نہی۔
انٹرنیٹ توں ڈاؤنلوڈ

بے بے نانکی دا ویاہ

جویں کہ پہلاں ذکر آ چکا ہے کہ بے بے نانکی (۱٤٦٤-۱۵۱۸ ای) جو گورو صاحب توں ۵ سال وڈے سن گورو صاحب دی روحانی اوستھا نوں پچھانن والے پہلے سکھش ہوئے ہن کہ ایہہ تاں کوئی ربّ دا بھیجیا جی ہے کوئی پیغمبر ہے، اوتار ہے۔ اتہاس توں ایہہ صاف ہے کہ دوواں وچّ اتیئنت سنیہ تے آپسی سوجھ بوجھ سی۔ کیونکہ ماپے خاص کرکے پتا جی بالک نانک نوں دنیاوی پاسے لیاؤنا چاہندے سن جدوں کہ گورو صاحب دا سبھاء سادھو پکھ ول سی، اس کرکے کدی کدی گھر وچّ تلخی بھریا ماحول وی بن جاندا۔ جدوں وی بالک نانک نوں ڈانٹ پین لگدی بھین موہرے ہو جاندی۔

کیونکہ پرانے سمیاں وچّ دھیاں نوں چھوٹی عمرے ہی ویاہ دتا جاندا سی۔ بے بے جی دا ویاہ وی ۱۱ سال دی عمرے بھاوَ سنّ ۱٤۷۵ وچّ ہی ہو گیا سی۔ دھیان رہے مکلاوا ویاہ توں سالاں بعد ہندا سی۔

اس ویاہ دا وی گورو صاحب دے پوتر جیون نال گوڑا سبندھ بندا ہے۔ اک تاں دوواں بھین بھرا دا بہت پیار سی۔ ہویا کجھ اس طرحاں کہ جدوں گورو صاحب دا جنم ہویا اودوں پنجاب دی راجدھانی سلطان پور اباراہیملودھیب ابراہیم سی۔ اس شہر دا پرانا ناں کسے نے سربمان پور تے کسے نے کجھ ہور لکھیا ہے۔ کیونکہ دولت خاں اباراہیملودھیب ابراہیم نے ایہہ شہر دوبارہ وسایا سی اس کرکے اوہ لاہور گھٹّ رہندا تے زیادہ سلطان پور ہی رہا کردا سی۔ اودوں ہندوستان دا بادشاہ سکندر اباراہیملودھیب ابراہیم سی۔ اس دی حکومت تحت پنجاب دا راجا دولت خاں اباراہیملودھیب ابراہیم سی۔ اونی دنی ٹیکس (کر) تے معاملہ (معاملے نوں دوں ہالہ کیہا جاندا سی۔ بھاوَ پرتی حل) نقد نہی سی ہندا تے سبندھت چیز وستو ہی اگراؤن والے لے جاندے سن۔ معاملہ نقدی وچّ انگریزاں نے آ کے شروع کیتا سی۔ سو ہالہ اگراہن دا حساب کجھ اس طرحاں سی کہ پہلاں پنڈ پدھر تے معاملہ لمبردار اگراہدا سی جو سبندھت جگیردار جاں چھوٹے راجے تکّ پہنچدا سی۔ چھوٹا راجا پھر معاملے دے مکھ حصہ بادشاہ تکّ پہنچاؤدا سی۔

انوں نال لے کے آئے ہوئے سن جس کرکے اوسے رسوئیے تے مہتہ کالو جی دے پنڈت دے رانہی پھر رستے دی گلّ اگے تری۔ ایہہ وی ذکر آؤدا ہے کہ نبھائیے جے رام نے بے بے جی نوں کھوہ تے پانی بھردی نوں ویکھ وی لیا سی۔ اس توں ثابت ہندا ہے کہ بے بے جی بہت خوبصورت ہونگے تاں ہی تاں اوہ وڈا سرکاری افسر ویاہ کرن تے راضی ہویا۔ اگے اس گلّ توں ثابت ہندا ہے کہ گورو نانک پاتشاہ وی سریرک طورتے وی سوہنی شخصیت دے مالک سن۔ انج وی منیا جاندا ہے کہ کھتری لوک بھارتی اپ مہاندیپ دی سبھ توں سوہنی قوم ہے۔سو بھین نانکی جی سلطان پور اباراہیملودھیب ابراہیم ویاہے گئے۔

---◈---

بابے نے جنیؤُ تے سوال کھڑا کر دتا

ہندو سماج دیاں چار شرینیاں ہن:- براہمن، کھتری، ویش تے شودر۔ شودر تو علاوہ باقی دیاں تنّ شرینیاں تے سچّ (پوتر) بھٹّ (بھرشٹ) دے نیم لاگوُ ہندے ہن۔ کئی اجہیاں چیزاں ہن جناں نوں چھوہ جان تے ہندو بھٹیا جاندا ہے۔ کیونکہ ایہہ نیم بچہ نہی پال سکدا، اس کرکے بچے تے سختائی نال نیم لاگوُ نہی ہندے۔ جس کرکے بچہ شودر ہی گنیا جاندا ہے۔ سو انیت جاں اپنین رسم اپوتر توں پوتر بنن دی رسم ہندی ہے تے منڈے نوں جنیؤُ (دھاگہ) پایا جاندا ہے جو موڈھے توں کچھّ تکّ جاندا ہے۔ جنیؤُ کڑی نوں نہی پایا جاندا۔

انیت ویلے ہندو منڈے نوں سچّ دے نیم دسے جاندے ہن : بودی رکھنی، تلک لاؤنا، دھوتی پاؤنی، سچے چونکے وچّ تیار ہویا بھوجن ہی کھانا ہے، اچھوت جات دے بندے توں دور رہنا ہے، سالگرام (پتھر دا لنگ) پوجنا ہے، سویرے پراتاکال ترپن کرناں بھاوَ سورج نوں پانی دینا، شامی سندھیا ترپن کرناں، مہورت کڈھاؤن توں بناں کوئی کم نہی شروع کرناں، دن ویلے سونا نہی، کھٹّ کرم کرنے (چھ کم: پڑھنا-پڑھاؤنا، یگّ کرناں- کراؤنا، دان دینا- لینا) براہمناں دا مننا ہے کہ انیت توں ہی ہندو دا آتمک جیون ارمبھ ہندا ہے پہلاں تاں اوہ پشو جاں شودر دی نیائی ہندا ہے۔

۱۱ سال دی عمر وچّ گورو نانک دا انیت ہونا سی۔ دن وار تہہ ہو گیا۔ رستے ناتیداراں برادری نوں سنیہے پہنچ گئے۔ ودھیا ودھیا پکوان وکھرے بن رہے سن۔ بکرے دا ماس وکھرا تیار کیتا جا رہا سی۔

پروار دا پنڈت (ہردیال) آ پہنچا۔ گاں دے گوہے دا پوچا گھر وچّ پہلاں ہی لگّ چکا سی۔ پنڈت جی نے رسم دی تھاں دوآلے کار (لکیر) کھچّ کے تہہ کر دتی۔ وچّ چونکی لائی گئی۔ رسم شروع ہوئی۔

بالک نے پچھ لیا کی کرن لگے ہو؟ پنڈت نے کیہا تہانوں جنیؤُ پہنایا جاویگا۔ اج توں تہاڈا آتمک جیون شروع ہووےگا۔ تہاڈے تے ہن ہندومت نیم لاگوُ ہونگے۔

بابے نے سوال کر دتا کہ ایہہ سوت دا دھاگہ میری آتما نوں کوے پوتر رکھ سکدا ہے؟ پنڈت نے اپنے متّ انوسار دسیا کہ تساں ہن توں ہندو دھرم دے نیماں دی پالنا کرنی ہے اس نال آتما پوتر رہندی ہے۔ گورو صاحب نے سوال کیتا کہ ایہہ کوے سنبھوَ ہے، تساں تے کتے نہی کیہا کہ باقی لوکاں نال پیار محبت نال رہنا ہے، جیاں تے دیا کرنی ہے؟ پنڈت لا-جواب ہویا سوچ ہی رہا سی کہ گورو صاحب نے پھر سوال کر دتا کہ کلھ نوں ایہہ جنیؤُ ٹٹّ گیا جاں گندہ ہو گیا تاں پھر کی بنو؟ پنڈت نے کیہا کہ نواں پا لینا؟ گورو صاحب کیہا کہ اس دا مطلب ہر واری ایہہ رسماں ایہہ اڈنبر ہویا کرنگے؟ پنڈت کہندا "نہی۔" گورو صاحب کیہا کہ "تے ہن ایہہ کجھ کیو کر رہے ہو؟" پنڈت کول جواب نہی سی۔ صاحب نے پھر فرمایا:

دئیا کپاہ سنتوکھُ سوتُ جتُ گنڈھی ستُ وٹُ ..
ایہہ جنیؤُ جی کا حئی ت پاڈے گھتُ .. نہ ایہہ تٹّے نہ
ملُ لگے نہ ایہہ جلے ن جائ .. دھنُ سو مانس نانکا جو
گلِ چلے پائِ ..

گورو صاحب نے پھر سلوک کیہا کہ پنڈت جی اس آتما نوں جے پاک پوتر رکھنا ہے تاں لوکاں نوں دیا سکھاؤ، صبر سنتوکھ سکھاؤ، سچ دے راہ تے چلنا سکھاؤ۔ پھر آتما پوتر رہیگی۔ ایہہ اجیہا جنجھو ہے جو کدی گلدا نہی ناں ٹٹیگا ناں میلا ہووےگا۔

نائ مناے پتِ اوپجے صالاحی سچُ سوتُ .. درگہ اندرِ پائیے تگُ ن توٹسِ پوت.. (پرمیشر دے نام دے جپن، اوہدی صفت صلاحَ، استت کرن، اوہدی ہوند نوں منن نال ہی ساڈی درگاہے عجت پیندی۔ ایہہ اجیہی تڑاگی ہے جو کدی ٹٹدی نہی بھاوَ جیون بھر ساتھ نبھاؤدی ہے)

پنڈت ہردیال تاں پہلاں ہی گورو صاحب دی شخصیت توں واقف ہو چکا سی۔ پورے علاقے وچّ گورو صاحب دی روحانی شخصیت ہون دا لوکاں نوں پتہ لگ چکا سی۔ ہن دورو نیڑیو آئے رستیداراں نوں وی خبر ہو گئی۔

سو اس پرکار گورو صاحب نے ہندو بنن توں انکار کرکے اس بھوگولک خطے وچّ تیسرے مذہب دی نیہہ رکھ دتی۔

▲